

VILÉM ZE MLÝNA

Robert Louis Stevenson

eknizky.sk

VILÉM ZE MLÝNA

ROBERT LOUIS STEVENSON

eknizky.sk

Praha: Karel Nosek, 1930

Vilém ze mlýna by Robert Louis Stevenson is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

I.	1
<i>PLÁN A HVĚZDY</i>	
II.	9
<i>PASTOROVA MARJORY</i>	
III.	19
<i>SMRT</i>	

I.

PLÁN A HVĚZDY

Mlýn, ve kterém žil Vilém se svými pěstouny, stál v mírně se naklánějícím údolí mezi jedlovými lesy a vysokými horami. Tam nahoře vypínal se vrch vedle vrchu k obloze, nořice se pak z nejtemnějších hvozdů a ostře se odrážejíce od oblohy. O něco dále na zalesněné stráni rozkládala se šedivá vesnička jako závoj nebo mrak páry. Vanul-li vítr, zalétal k Vilémovi zvuk kostelních zvonů jemným a stříbrným hlasem. Údolí se na jednom konci prudce vyvyšovalo a současně rozšiřovalo po obou stranách. S malé vyvýšeniny poblíže mlýna bylo možno viděti celou délku údolí a pod ním, na rozsáhlé planině, jako zářící stuhu vinoucí se řeku, spěchající od města k městu na své cestě k moři. Nad údolím vedl průsmyk do sousedního kraje. Široká silnice, která se vinula podél řeky, spojovala dva mocné a krásné kraje.

Po celé léto vyjížděly povozy pomalu do vrchu nebo sjížděly rychle kolem mlýna do údolí. A protože druhá strana byla mnohem schůdnější, nebyla stezka tolik vyhledávána, kromě těch, kteří šli jedním 9měrem. A všechny povozy, které Vilém pozoroval, mýjely mlýn a hrčely rychle dolů a snad jen šestina jich namáhavě vyjížděla až do kopce. Podobně bylo tomu i s chodci. Všichni turisté a všichni podomní obchodníci, obtíženi podivným zbožím, směřovali dolů jako řeka, která provázela jejich cestu. To však nebylo ještě vše. Když byl Vilém ještě malým hochem, zhoubná válka se rozpoutala nad větší části pevniny. Noviny byly plné zpráv o úspěších a ztrátách, půda se otřásala pod kopyty koňů a často po několik dní a na míle kolem děsil hluk hoje mírumilovně venkovany, kteří pracovali na svých polích. O tom všem nebylo dlouho v údolí nic slyšet. Konečně však jeden z velitelů vedl svou armádu opevněným průsmykem a po plné tři dny sjížděly pěší a jízdecké pluky, děla a vozy se střelivem dolů do údolí vedle mlýna.

Dítě stálo celý den u okna, pozorujíc je na cestě. Rytmický pochod vojáků, bleďe a neholené jejich tváře, které byly až po čela opálena, rozedrané stejnokroje a

2 Vilém ze mlýna

prapory v cárech, to vše plnilo je jistým pocitem únavy, lítosti a údivu. A po celou noc, kdy hošík ležel na loži, naslouchal ranám z děl, dunícím krokům a dusotu podkov, nesoucím se nahoru i dolů po stráni. Nikdo z údolí později o osudu oné výpravy nic neslyšel, neboť kraj byl v oné době ještě málo znám a ležel z doslechu takových zpráv. Jedno však poznal Vilém jasně, totiž, že ani jediný muž se nevrátil. Kam jenom všichni odešli? Kam vůbec odcházeli všichni ti turisté a obchodníci? Kam odjížděly ty krásné kočáry se sluhy na kozlíku? Kam proudila řeka směřující neustále dolů, a neustále se shora zásobená? Dokonce i vítr častěji foukal dolů do údolí, přinášeje s sebou suché listí, spadlé se stromů. Vypadalo to lak, jakoby všechny věci živé i neživé nějak se smluvily a směřovaly čile a vesele dolů, jenom on, jak se mu zdálo, zůstával pozadu jako mezník u cesty.

Často cítil se šťastným, pozoruje ryby, jak otáčejí hlavy proti proudu. Alespoň ty stály pevně při něm, kdežto vše ostatní spěchalo dolů do neznámého světa.

Jednoho večera tázal se mlynáře, kam proudí řeka.

„Dolů do údolí,“ odvětil mlynář, „a pohání mnoho mlýnů, šest velikých, pokud vím odtud až k Unterdecku a přece není nikdy unavena. Valí se do nížin, zavodňuje rozsáhlý obilní kraj a protéká nádhernými městy, ve kterých žijí mocní králové ve velkých palácích, před nimiž se stále procházejí strážé. Probíhá pod mosty, které jsou zdobeny kamennými sochami a které shlížejí se zvědavým úsměvem na vodu a lidé opření o zábradlí rovněž se do ní dívají. A tak plyne dál a dále přes písčiny a močály až se konečně vlévá do moře, po němž plují lodi, které dovážejí tahák a papoušky z Indie. Ano, ano, má před sebou dalekou cestu a proudí vedle nás s hlasitým zpěvem, kterému rádo naslouchá mé staré srdce.“

„A co je moře?“ otázal se Vilém.

„Moře?“ zvolal mlynář, „pro pána krále, moře je ta nejkrásnější věc, kterou bůh stvořil. Je široké a ploché jako má ruka a vyhlíží jako nevinné děcko. Říká se však, že když duje vítr, jeho vlny zvedají se výše než jsou naše hory a pohlcují obrovské lodi, mnohem větší než je náš mlýn a to s takovým hlukem, že jej lze slyšeti na pevnině i na několik mil daleko. Jsou v něm velikánské ryby, asi pětkrát tak velké jako je býk a starý plaz tak dlouhý jako je naše řeka a tak starý jako tento svět, s vousy jako muž a se stříbrnou korunou na hlavě.“

Vilém si pomyslel, že dosud neslyšel nic tak krásného a proto pokračoval

neúnavně ve svých otázkách o světě, který se rozkládal na dolním toku řeky se všemi svými zázraky a nebezpečími tak dlouho, až starý mlynář sám pocítil jeho zájem, vzal hochu za ruku a zavedl ho na vrcholek, s něžž bylo možno viděti celé údolí i planinu. Slunce se již sklánělo k západu a viselo nizoučko na bezmraké obloze. Vše bylo ostře vyhraněno ve zlatavém světle. Vilém až dosud nikdy neviděl tak rozsáhlou plochu a proto stál tiše a upřeně ji pozoroval. Viděl města, lesy a pole, jasné zákruty řeky a vzdálené pozadí až tam, kde planina se dotýkala oblohy.

Mocné rozechvění, které vše přemáhalo, ovládlo hochovu duši a celé jeho tělo. Srdce bilo mu tak prudce, že sotva mohl dýchat. Kraj pomalu temnil před jeho očima. Zdálo se mu, že slunce se na obloze neustále otáčí, vrhající při tom zvláštní stíny, které mizely právě tak rychle jako myšlenka, jsouce vystřídány opět novými. Chlapec zakryl si tvář rukama a vypukl v pláč. Starý mlynář, jsa zklamán a rozrušen, nepřipadl na nic lepšího, než že odnesl hochu v náručí domů za hlubokého mlčení.

Od tohoto dne byl Vilém pln nových nadějí a tužeb. Cosi mu neustále svíralo srdce, proudící voda odnášela s sebou jeho touhy, kdykoliv snil nad její hladinou. Vítr, skučící v mohutných korunách stromů, vítal jej povzbuzujícími slovy, větve ukazovaly do údolí. Cesta otáčející se kolem úseků a mizející postupně rychleji a rychleji pod lesy, mučila ho svým lákáním. Trávil volné chvíle na vyvýšenině, pohlížeje na zavodněné a úrodné nížiny a pozoruje mraky, spěchající pod drsným větrem a vrhající rudé stíny na planinu. Velmi rád se také toulal po cestě a sledoval očima povozy, které pospíchaly podél řeky. Nezáleželo mu ani na tom, co to vlastně bylo, co spěchalo po cestě, ať to byly mraky nebo povozy, ptáci nebo hnědá voda proudu. On to všechno provázal svým srdcem plným nadšené touhy.

Učenci praví, že všechna dobrodružství námořníků na moři a všechny výpravy plemen a národů nepovstaly z ničeho jiného, než z přání, z jistého přirozeného pudu po levnějším živobytím. Avšak myslící člověk musí odmítnouti toto nedostatečné objasnění. Kmeny, které přišly ze severu a východu byly zajisté současně lákány mocným vlivem ze západu a jihu, protože slyšely o slávě jiuých krajů. Jméno Věčného města znělo v jejich uších. Nebyli lo již osadníci, ale poutníci, kteří vydali se na cestu za vínem, zlatém a sluneční září a jejich srdce toužila také po něčem vyšším. Onen božský neklid a ona prastará lidská touha, která všechny úspěchy mění v nicotu, bolest, která rozevívá křídla

4 Vilém ze mlýna

jako Ikarus a která vyhnala Kolumba na opuštěný Atlantický oceán, táž touha doprovázela a plnila ony barbary na jejich nebezpečných výpravách. Známe jednu legendu, která nejlépe vysvětluje tento neklid ducha, legendu o oddílu těchto poutníků, kteří jednou potkali starého muže, majícího na nohou železnou obuv. Stařec se jich tázal, kam spěchají a oni mu odpověděli jedním hlasem:

„Do věčného města!“

Starý muž na ně vážně pohlédl.

„Hledal jsem je také,“ pravil, „a to téměř po celém světě. Tři páry takových bot jako mám, jsem při tom již zničil a i tyto boty jsou již skoro prošlapané. A přece jsem ono město ještě nenašel.“

Obrátil se, aby pokračoval dále ve své cestě. A ostatní ho zaraženě sledovali svýma udivenýma očima.

Ale ani tato legenda nemůže dosti dobře objasnit sílu Vilémovy touhy poznati planinu. Chlapec cítil, že kdyby mohl na ni jen jednou vstoupiti, že zrak by mu ihned se zjasnil, sluch zjemnil a dech proudil volněji z plic. Takto vadl a chřádl na místě, kde byl nucen žít. Přebýval v cizím kraji, šířaje se touhou po domově. Horečně sbíral všechny vědomosti o tom světě v dáli, o řece věčně plynoucí a vzrůstající, vlévající se posléze do moře. Snil o městech plných lidí, o tryskajících fontánách, hudebních kapelách a mramorových palácích ozářených za nocí umělými zlatými hvězdami. Snil o velkých chrámech, velkých universitách, udatných plucích a o velkém bohatství, které je ukryto v bankách. Snil o velké neřesti objevující se za slunečního jasu a o krutosti a rychlosti půlnoční vraždy.

Řekl jsem, že se šířal touhou po domově. Opravdu. Podobal se duši utápějící se v pološeru beztvárné preexistence, duši napřahující ruku po mnohobarevných zvucících životech. Nebylo tedy divu, že byl nešťasten, když se svěřoval rybám se svým žalem. Ty byly alespoň stvořeny pro svůj život, toužily jenom po červech, po proudící vodě a po dřevě hluboko pod břehem. On však měl jiný osud. Jeho duše byla plna snah a tužeb, které celý svět se svými proměnami nebyl s to ukojiti. Pravý život a pravé sluneční světlo bylo jen daleko na planině. Kéž by to světlo alespoň jednou spatřil, ještě než umře! Kéž by se mohl radostně procházet v onom zlatém kraji, naslouchati zpěvákům a kostelním zvonům, kéž by se mohl dívat na ty nádherné zahrady!

„O ryby!“ volával. „Kéž byste jen otočily hlavy po proudu! Plujete tak

lehounce ve vodě, že byste se rychle dostaly do oněch krásných vod a viděly lodi plující nad vámi a naslouchaly po celý den hukotu velkých vln.“

Ryby se však dívaly trpělivě stále jedním směrem a Vilém nevěděl, má-li se smáti nebo plakat.

Až dosud díval se Vilém na to vše jako na obraz. Občas vyměnil pozdrav s nějakým turistou nebo uviděl staršího pána v cestovní čepici u okna kočáru. Ponejvíce byly to jen symboly, o nichž téměř pověřivě přemýšlel. Konečně však nastala doba, kdy se to mělo změnit. Mlynář, který po svém způsobu velmi miloval peníze a nikdy si nedal ujiti příležitost, při níž se daly poctivě vydělati, proměnil mlýn v malý hostinec, vystavěl stáje a stal se poštmistrem. Vilém musil obsluhovati hosty, kteří snídali v malé besídce na kraji zahrady. Ovšemže měl uši otevřeny na všechny strany a že slyšel mnoho zpráv o dalekém světě, mezitím co nosil na stůl omelety a víno. Často dal se do zábavy s některým návštěvníkem a obratnými otázkami a zdvořilou pozorností nejen uspokojil svou vlastní zvědavost, ale získal si i náklonnost cestujících. Mnozí z nich blahopřáli starým manželům mlynářovým k takovému synovi. Jeden profesor se jim dokonce nabídl, že vezme Viléma k sobě a že mu dá slušné vzdělání. Mlynář i jeho žena byli velmi překvapeni a rozradostněni a soudili, že udělali dobře, že si zařídili hostinec.

„Jak vidíte,“ pravil starý muž, „má nadání pohybovati se ve veřejnosti. Nikdy netoužil po ničem jiném.“

A tak ubíhal život v údolí a plnil všechny hlubokou spokojeností, kromě Viléma. Každý povoz, který opustil nádvoří hostince, jakoby odvázel s sebou kus jeho samotné bytosti a když se někdo dobrý nabídl, že jej kousek sveze, ovládl jenom těžko své vzrušení. Noc jako noc snil o tom, že byl probuzen pozorným sluhou a že nádherný kočár ho očekává před domem, aby ho dopravil na platinu. Tak dlouho o tom snil, až konečně sen ten, slibující zprvu jen nekonečnou rozkoš, záhy začal na se bráti vážnou tvářnost a noční vzkaz a čekající kočár staly se něčím, co ho začalo strašiti.

Jednoho dne, když již Vilémovi bylo šestnáct let, přibyl do hostince jakýsi silný mladík a zůstal přes noc. Byl to spokojeně vypadající mladý muž s veselými očima a na zádech měl tlumok. Zatím co mu připravovali oběd, seděl v besídce a četl knihu. Jakmile však zpozoroval Viléma, rázem ji odložil. Zřejmě patřil k lidem, kteří dávají přednost bytostem z masa před bytostmi z papíru a inkoustu. Vilém s počátku nejevili mnoho zájmu o cizince, ale později začal ho zajímati

6 Vilém ze mlýna

jeho rozhovor, který byl rozumný a dobromyslný. Posléze začal pociťovati nesmírnou úctu k jeho povaze a moudrosti. Seděli spolu dlouho do noci. Ve dvě hodiny ráno svěřil se Vilém se vším svému společníkovi, svěřil mu, jak touží po tom, aby mohl opustiti údolí a odejiti do města a na planinu. Mladý muž jen lehce zahvízdal a málo se pousmál.

„Můj milý hochu, jsi velmi zvědavý chlapík a toužíš po tolika velkých věcech, že jich nikdy nedosáhneš. Můj milý bože, vždyť by jsi se styděl, kdybys poznal, jak malí hoši v těch velkých městech, o kterých ty tolik přemýšlíš, skoro zmírají touhou podívat se do hor. A věř mi, že ti, kdož se přestěhují na planinu velmi záhy pocítí touhu vrátiti se zpět. Ten vzduch tam není tak čistý a lehký a slunce tam nesvítí tak jasně jako zde. A mnohé krásné ženy a muže viděl bys v cárech a zničené neřestmi. A vůbec město je tak krutým místem pro citlivé bytosti a tak chudé, že většina jich umírá vlastní rukou.“

„Zdá se, že si myslíte, že jsem velmi povrchní,“ odvětil Vilém. „Ale ačkoliv jsem až dosud nikdy neopustil údolí, přece jen jsem viděl věci svýma očima. Víím velmi dobře, jak věci na sobě závisí, jak na příklad ryba krouží kolem víru, aby polapila druhou a jak pastýř nese proto tak jemně malé jehně, že si z něho doma dá připraviti dobrý oběd. Neočekávám, že bych našel ve městě něco nemožně zvláštního. To není to, co mne rmoutí. Ačkoliv žiji stále zde, měl jsem přece příležitost klást mnoho otázek a naučit se mnohému v posledních letech, takže jsem již vyhojen ze svých prvotních snů. Ale chcete snad, abych zde zemřel a neviděl vše, co lze vidět a neučinil vše, co lidé mohou dělat, ať již je to dobré nebo zlé? Snad nechcete, abych strávil celý svůj život mezi touto cestou a řekou a abych ani na okamžik nepoznal, že prožívám svůj život? To bych raději zemřel,“ zvolal, „než abych žil ještě déle tímto způsobem.“

„Tisíce lidí žije a umírá jako ty a nejsou o nic méně šťastni.“

„Ach,“ pravil Vilém, „je-li jich tolik, kterým by se zde líbilo, proč nejde někdo z nich na mé místo?“

Kolem panovala hluboká tma. V besídce visela lampa, která osvětlovala stůl a tváře hovořících. Listí na dřevěných tyčích ostře se rýsovalo proti nočnímu nebi, jako zelený průsvitný vzor na rudém pozadí. Tlustý mladík se zdvihl, vzal Viléma pod paži a vystoupil s ním před besídku.

„Pozoroval jsi už někdy hvězdy?“ otázal se a ukazoval na oblohu.

„Často, často,“ odvětil Vilém.

„A víš snad, co jsou?“

„Mnohokrát jsem už o tom přemýšlel.“

„Jsou to světy jistě podobné našemu,“ pravil mladý muž. „Některé z nich jsou menší, jiné opět milionkrát větší. A některé z těch nejmenších nejsou pouze světy, ale celé skupiny světů, které kolem sebe krouží v prostoru. Nevíme, co se v nich skrývá, zda snad konečná odpověď na všechny naše otázky, nebo lék pro všechna naše utrpení. A přece jich nemůžeme dosáhnouti. Ani nejmoudřejší ze všech lidí neumějí sestavit loď, která by nás dopravila k těmto našim nejbližším sousedům a ani život nejstaršího člověka nestačil by k jedné takové cestě. Ať je ztracena důležitá bitva, či pozbyli-li jsme drahého přítele, nebo jsme-li trudnomyslní, ony přece stále a neúnavně září nám nad hlavou. Kdybychom všichni se spojili v jeden společný výkřik, až by se nám srdce otřásl, přece by to byl nejslabší šepot a nedolehl by k jejich sluchu . . . Můžeme vystoupiti na nejvyšší horu a přece jim nejsme o nic blíže. Vše, co nám zbývá, je, abychom stáli v této zahradě a obnažili své hlavy. Hora a myš! Rozumíš takovému srovnání?“ dodal a položil ruku Vilémovi na rameno.

Vilém svěsil hlavu a po chvíli ji zvedl opět k obloze. Zdálo se mu, že hvězdy se zvětšily a že svítí mnohem jasněji. A jak je tak očima sledoval, jakoby se množily pod jeho pohledem.

„Rozumím,“ řekl, otáčeje se k cizinci. „Jsme myši v pasti.“

„Máš pravdu,“ přisvědčil jeho společník, „pozoroval jsi již někdy veverka skákající v kleci a jinou, sedící filosoficky nad svými ořechy? Ani se tě nemusím ptát, která z nich vypadala hloupěji.“

II.

PASTOROVA MARJORY

Po několika letech oba staří manželé jednu zimu zemřeli. Jejich přijatý syn je velmi pečlivě před smrtí ošetřoval a velmi želel jejich odchodu. Lidé, kteří z dřívějšíka znali jeho tužby, radili mu, aby si pospíšil s prodejem zděděného majetku, a aby si hledal nové štěstí na planině. Ale Vilém nejevil ani nejmenší stopu po takovém úmyslu, ha naopak, rozšířil ještě svůj hostinec a najal si několik sluhů, aby měl zdatné pomocníky. A tak se tam usadil jako laskavý, povídavý, zajímavý muž, šest stop tři coule vysoký, se železnou tělesnou konstrukcí a velmi příjemným hlasem. Brzy roznesla se o jeho podivné povaze pověst po celém dalekém kraji. Zpočátku si toho mnoho lidé nevšímali, protože byl vždy pln laskavosti, ale teprve když si začal namlouvati pastorovu Marjory, začal větší zájem.

Děvčeti bylo právě devatenáct, když Vilém dosáhl svého třicátého roku. Byla velmi hezká a daleko vzdělanější než všechna ostatní venkovská děvčata v kraji. Byla proto také značně domýšlivá a odmítla už několik výhodných nabídnutí k sňatku.

A přece to byla hodná dívka, která by byla udělala jistě leckoho šťastným.

Vilém ji vlastně ani mnoho neznal, ačkoliv fara a kostel nebyly ani snad dvě míle za jeho vlastním domkem. Docházel tam jen v neděli. Náhoda tomu chtěla, že fara potřebovala nějakou opravu a proto musila být vyklizena. Pastor s dcerou přestěhoval se proto asi na měsíc do Vilémova hostince, neboť jim tam byla poskytnuta značná sleva. Vilém, nyní majitel hostince, mlýna a značných úspor starého mlynáře, byl zámožným mužem a kromě toho měl i pověst člověka velmi dobromyslného a praktického a takové vlastnosti jsou jistě cenným příspěvkem v manželství.

Proto snad závistníci záhy rozhlásili, že pastor s dcerou ubytoval se k Vilémovi jistě jen se zvláštními úmysly. Vilém byl ovšem tím posledním, který by se snad dal vlákati do manželství. Bylo třeba jen zadívati se do jeho očí, tak

10 Vilém ze mlýna

klidných a průhledných, jichž záře jakoby vycházela z jeho nitra, aby každý pochopil, že má před sebou muže, který ví, co chce a také se toho pevně přidržuje. A ani Marjory nepůsobila dojmem slabocha svýma klidnýma a odhodlanýma očima a mírným chováním. A kdo by pak vládl nad druhým? Děvče si však na nic lakového nemyslilo a doprovázelo svého otce s naprostou lhostejností ke svému okolí.

Poněvadž opravdová sezóna ještě nenastala, měl Vilém v domě jen několik málo hostů. Šeřík začal již kvést a počasí bylo tak vlahé, že společnost obědvávala v zahradě při šumění proudící řeky a za zpěvu lesních ptáků. Viléma začaly najednou obědy více zajímat. Pastor byl sice špatným společníkem, neboť obyčejně u stolu podřimoval, ale nikdy nevypustil z úst nějaké špatné slovo. A co se jeho dcery týká, ta si záhy zvykla na své nové okolí. Vše, co řekla, zdálo se být pěkným, uhlazeným a Vilém záhy v ní poznal vychované děvče. Díval se po ní, když se nakláněla přes stůl, za nímž les jí dělal pozadí. Její oči vždy zářily klidným světlem a její vlas se třpytil jako zlato. Něco, co vlastně ani nelze nazvat úsměvem, pohrávalo jí na tváři a Vilém to vše pozoroval s jistým příjemným údivem. Kdykoliv pohlédl na její okolí a srovnal je s ní, zdálo se mu, že stromy vypadají nějak hloupé a mraky že visí na obloze jako mrtvé a dokonce i hory že jsou zbaveny všeho kouzla. Celé údolí nevyrovnalo se této dívce.

Vilém si sice přivykl sledovati pečlivě vždy své okolí, ale Marjory pozoroval téměř lačně. Poslouchal se zájmem všechno, cokoli pronesla a četl v jejích očích i to, co si snad jen myslela. Mnohé laskavé slovo našlo ozvěnu v jeho nepokojném srdci, neboť poznal konečně duši, která dokonale harmonovala s celou bytostí. Nebylo ani dost možno odloučiti myšlenky od jejího pohledu. Něžná ručka, příjemný zvuk jejího hlasu, to krásné světlo v jejich očích, ladné pohyby, krásné štíhlé její tělo, to vše v lakovém souzvuku s tím, co říkala, jako doprovod klavíru doplňuje zpěvákův hlas. Dívčina přítomnost připomínala Vilémovi něco z jeho dětství a vzpomínka na ni patřila k těm, které dříve vedly jeho lásku k soumraku, k proudící vodě, k prvním fialkám a ke kvetoucímu šeříku.

Jednoho večera vydal se Vilém na procházku do lesa. Krása přírody ho zase zaujala, takže se stále jakoby usmíval. Řeka proudila mezi balvany, jež čerily její hladinu, ptáci hlasitě zpívali v korunách stromů, vrcholky mohutných hor jakoby sledovaly jeho pohyby s milou zvědavostí. Zastavil se zase až na vyvýšenině, odkud bylo možno přehlédnouti planinu. Usedl na kámen a

zamyslel se. Planina byla poseta městy a mezi nimi proudila řeka. Vše již spalo, jen velké hejno ptáků kleslo a zvedalo se za letu v modravém vzduchu. Hlasitě zavolal dívčíno jméno. Zavřel pak oči a její obraz zřetelně před ním vyvstal, jasně ozáren a obklopen krásnými vidinami. Teď nepozoroval už ptáky, mohli se vznésti třeba k hvězdám, neboť zde, v tomto malém jeho údolí, konečně zasvitlo jasné slunce.

Příští večer u jídla, zatím co si pastor nacpal dýmku, řekl náhle Vilém k Marjory:

„Slečno Marjory,“ pravil, „dosud nikdy nepoznal jsem člověka, který by mně byl tak milým, jako jste vy. Víím, že jsem chladný a nepřijemný, ale to ne snad proto, že bych neměl dosti citu, ale mám již takovou povahu, že se rád vzdaluji všech lidí. Vypadá to asi tak, jako bych žil jen pro sebe. Slyším sice hovor i smích ostatních, ale jenom vy jste mi blížká. Není vám to snad nepřijemné?“

Marjory neodpověděla.

„Promluv přece, děvče,“ vybídl je pastor.

„Není třeba, aby odpověděla hned, nechci nijak naléhati, pane pastore,“ odvětil Vilém. „Sám cítím, jak bych měl svázaný jazyk, ačkoliv jsem neměl nikdy slov nedostatek. Ona jistě pochopí, až jí vše povím. Pokud umím chápati to, co nazýváme láskou, myslím, že jsem zamilován. Nechci se dělat směšným, ale tak asi se dívám na tu celou věc. A nesouhlasí-li slečna, bude jistě alespoň tak laskava a zavrtí hlavou.“

Marjory však se ani nepohnula a zdálo se, že z toho ani slovíčka neslyšela.

„Co tomu říkáte, pane pastore,“ otázal se Vilém.

„Děvče musí rozhodnouti samo,“ odvětil pastor, odkládaje dýmku. „Náš soused říká, že tě miluje. Miluješ ho také nebo snad ne,“

„Myslím, že ano,“ řekla Marjory tiše.

„Dobrá, to je všechno, co jsem chtěl slyšet,“ zvolal Vilém radostně a vzal její obě ruce a držel je dlouho ve svých.

„Musíte se vzít,“ řekl najednou pastor a vzal dýmku opět do úst.

„Myslíte, že je to nutné,“ otázal se Vilém.

„Ovšem, že je to nutné,“ řekl pastor.

„Dobrá,“ odvětil nápadník.

Příští dva nebo tři dny uběhly Vilémovi velmi příjemně a nahodilý návštěvník nebyl by ani zpozoroval nějakou změnu, neboť Vilém obědval dále s

12 Vilém ze mlýna

Marjory za jedním stolem, bavil se s ní a díval se na ni v přítomnosti jejího otce. Nikdy se nepoklínili byli s ní o samotě. Vůbec nezměrní k ní nějak své chování. Možná, že dívka byla poněkud zklamána a to jistě vším právem, ač mohla hýlí šťastna a klidná vědomím, že dlí neustále v jeho mysli a že rázem proměnila celý jeho život. Její obraz ani na okamžik nevyvymizel z jeho paměti. Sedával u řeky, pozoroval ryby a šelestící rákosí. Procházel se samotěn za večera a naslouchal zpěvu ptactva v lese. Vstával časně ráno a díval se dlouho na oblohu, jak se mění ze šedi a zářivé zlato, až konečně slunce zaplavilo celé hory.

A po celou tu dobu se divil, proč nikdy dříve se tomu neobdivoval a proč vůbec všechno teď vypadá docela jinak. I šumění jeho mlýnských kol bylo nyní proň příjemným a nejkrásnější myšlenky vířily jeho hlavou. Byl tak šťasten, že nemohl ani v noci spát. Byl tak vzrušen, že mu nebylo ani dobře možno vzdáliti se z dívčiny společnosti. Ale přes to se zdálo, že se jí spíše vyhýbá, než aby ji vyhledával.

„Máte ráda květiny,“ ptal se.

„Velmi,“ odvětila dívka. „Vy také,“

„Ani bych nemohl říci,“ odpověděl Vilém. „Jsou-li utrženy, ztrácejí svůj půvab. Umím si sice představit, že je lidé mohou milovali, ale pak se k nim nesmí chovali tak jako vy a nesmí je trhati.“

„Jak?“ otázala se a zastavila na chvílku pohlížejíc k němu.

„Inu, to říkám proto, že je trháte,“ pravil, „protože se jim daří lépe zde a také zde lépe vypadají.“

„Chci je mítí jen pro sebe,“ odpověděla, „chci je mítí ve svém pokoji, znepokojují mne, rostou-li zde. Je mi, jako by mi říkaly: tak pojď a vezmi si nás. Ale jakmile je uříznu a postavím do vody, je všechno kouzlo zlomeno a pak klidně se na ně mohu dívat.“

„Chcete je pouze mítí,“ pravil Vilém, „abyste nemusila o nich přemýšlet. Je to asi něco podobného jako ta povídka o tom, jak zabili husu, jež nesla zlatá vejce. Je to podobno i tomu, co já jsem chtěl udělat jako chlapec. Stále jsem toužil dostat se na planinu, jen abych měl lepší rozhled. Jestli pak to nebylo hloupé rozumování? Ó, má drahá, jen kdyby lidé více přemýšleli, jednali by pak všichni jako já a i vy byste netrhala květiny, právě tak jako já zůstal zde v horách.“

Náhle se však odmlčel.

„Ó, můj bože,“ zvolal.

A když se dívka tázala co se mu stalo, neodpověděl a vrátil se domů s veselým výrazem ve tváři.

U večere hovořil velmi málo a když přišla noc a hvězdy už dlouho zářily na obloze, procházel se po dvoře a po zahradě krokem jakoby nejistým. Dívčino okno bylo dosud osvětleno, tvoříc rudou skvrnu v temnu okolních modrých hor. Vilém stále díval se na okno, ale nebyly to myšlenky milencovy, které nyní probíhaly jeho hlavou.

„Teď je ve svém pokoji,66 pravil si sám k sobě, „a mně svítí hvězdy nad hlavou, oběma nám žehnajíce.“

Dívka i hvězdy působily na něj stejným dojmem, obé ho uklidňovalo. Co si více mohli oba přáteli? Tlustý cizinec náhle vyvstal v jeho mysli, ale Vilém jen pohodil hlavou. Zavolal hlasitě k nebi a náhle se mu zdálo, že pozoruje velký zmatek mezi hvězdami a proud studeného světla, který přecházel z jedné do druhé. Vtom okamžiku byl kousek záclonky na okně poodhrazen a zase rychle zavřen. Vilém se zasmál a pomyslíl si:

„Hvězdy se chvějí a záclonka se zdvihá. Oh bože, jaký jsem to kouzelník. A i kdybych byl třeba blázen, jen když jsem při tom tak spokojen!“

Pak šel spát a šeptal si s úsměvem: „A i kdybych byl třeba blázen . . .“

Příštího jitra spatřil opět dívku v zahradě a proto pospíchal za ní.

„Přemýšlel jsem o našem sňatku,“ řekl spěšně, „a když jsem tak vše uvážil, myslím si, že to není k ničemu.“

Dívka se naň překvapeně podívala a její laskavá tvář byla by jistě umlčela i samého anděla, pak sklopila oči a tu cítil, že se chvěje.

„Doufám, že se na mne proto nezlobíte,“ počal znovu jaksí nejistě. „Přemýšlel jsem o všem a na mou věru, nic na tom není. Vždyť nikdy bychom si nebyli bližší než jsme si nyní a také bychom nebyli o nic šťastnější.“

„Není zapotřebí, abyste mne uklidňoval,“ pravila. „Dosud si dohře pamatuji, jak jste říkal, že se nechcete dělat směšným, a teď, když vidím, že jste o mne nikdy vlastně nedbal, cítím, jak jsem byla zaslepena.“

„Prosím za odpuštění.“ řekl Vilém. „Zdá se, že mi nerozumíte, že nechápete, co tím myslím. Rozhodnutí o tom, zda jsem vás miloval či nikoliv musím nechat jiným, ale jednou věcí jsem si naprosto jist, totiž, že můj cit k vám se nikterak nezměnil. Můžete se chlubit, že jste změnila celý můj život i mou povahu. Ale nemyslím, že by to stálo zato, abychom se vzali. Bylo by mi daleko milejší, kdybyste žila se svým otcem dále tak, abych vás viděl, abych vás mohl dvakrát

14 Vilém ze mlýna

či častěji navštívit, jako lidé, kteří docházejí do kostela a věřím, že za takových chvil bychom byli velmi šťastni. To je můj náhled. Ale chcete-li, ožením se s vámi.“

„Zdali pak jste si vědom, že mne urážíte?“ vybuchla dívka.

„Nikoliv, Marjory,“ pravil. „Má-li kdo dobré svědomí, pak jsem to já. Nabízím vám to nejkrásnější, svou nejpřímnější náklonnost. Můžete ji přijmouti nebo odmítnouti, ačkoliv se obávám, že ani já, ani vy nemáme tolik moci předělati to, co se stalo. Nemůžete nikdy vymazati svůj obraz z mé duše. Ožením se s vámi. chcete-li, pravím vám to opět, říkám vám však, že to zato nestojí a že učiníme lépe, budeme-li přáteli. Důvěřujte mi a přijměte vše tak, jak vám to navrhuji, nebo nelíbí-li se vám to, řekněte jen slovo a já si vás vezmu.“

Nastala dlouhá pomlčka a Vilém cítil, že se ho vznáhá hněv.

„Zdá se,“ pravil, „že jste příliš hrdá, než abyste řekla upřímně, co si o tom myslíte. A je to jistě velká škoda. Upřímnost je přece základem spokojenosti. Může muž býti upřímnější a čestnější k ženě, než jsem byl já? Řekl jsem vám. co jsem si myslil a dal jsem vám na vybranou. Chcete si mne vžiti, nebo přijmouti mé přátelství tak, jak jsem vám je nabídl? Víte přece, že vám včera otec řekl, že v těchto věcech musíte rozhodnouti sama za sebe.“

Zdalo se, že Marjory začíná se probíratí ze svého překvapení. Tiše se obrátila, prošla rychle zahradou a zmizela v domě, zanechavši Viléma ve zmatku s jeho řečí. Procházel se pak po pěšině a pohvizdoval si. Občas se zastavil a pozoroval oblohu a vrcholky stromů. Chvillemi přistoupil k řece, usedl na břeh a dlouze podíval se do vody. Ona nerozhodnost a vzrušení, tak cizé jeho povaze, způsobily, že náhle počal litovati dívčina příchodu.

„Byl jsem tak šťasten, jak jen muž může být/6 myslil si, „mohl jsem sem docházet a dívat se na ryby po celý den. Byl jsem tak spokojený, jako starý můj mlýn.“

Marjory přišla k večeři s klidnou a energickou tváří a jakmile všichni zasedli za stůl, obrátila se k svému otci a dívajíc se upřeně na talíř bez nejmenší rozpačitosti pravila:

„Otče, rozmlouvali jsme s panem Vilémem o našem sňatku, a oba jsme přišli k názoru, že jsme se klamali ve svých citech. Pan Vilém se na mou žádost vzdal úmyslu oženiti se se mnou a slíbil, že zůstane navždy mým věrným přítelem. Jak vidíš, nejde o nějaké hádání, naopak, já doufám, že se budeme v budoucnu častěji vídati. Jeho návštěvy budou nám vždy vítány. Ty, otče, ovšem musíš nej-

lépe vědět, eo máme nyní dělat, ale soudím, že hy bylo nejlépe, kdybychom opustili dům pana Viléma, protože po tom, co se stalo, byli bychom si stěží v blízké době příjemnými společníky.“

Vilém, který jen s velikou námahou se zpočátku přemohl, aby nevybuchl, vykřikl při poslední větě v nečláňkovaný odpor a zdvihl ruku, jako by ji chtěl opravit. Ona jej však ihned zarazila a podívala se prvně na něho hněvivýma očima.

„Budete snad tak laskav a dovolíte mi, abych otci sama vyjasnila náš poměr.“

Vilém byl proto zticha, ale jasně cítil, že tato dívka má jiné touhy než on. A měl jistě pravdu.

Pastor byl nečekaným obratem velmi rozmrzen. Pokoušel se oběma vyložit, že tato roztržka je jen obyčejnou hádkou, jako se jich ještě více mezi milenci přihodí a že zakrátko se opět oba umoudří. Pak zase vykládal, že to není vlastně ani hádka, která by měla v zápětí rozchod. Dobrý ten muž miloval velmi Viléma i jeho tabuli.

Ještě téhož odpoledne však odejela Marjory se svým otcem do sousední vesnice, kde chtěli vyčkati dokončení prací na svém stavení. Vilém nepřestal pozorovati její chování a neušla mu proto její rozhodnost. Když opět osaměl, ocitl se tváří v tvář mnoha věcem, o nichž nyní mohl nerušeně uvažovati.

Cítil se v první chvíli velmi opuštěn a smutným. Všechn zájem jakoby vyprchal z jeho života a ať se díval na hvězdy jak chtěl dlouho, cítil přece jen, že v nich nenalezl uklidnění. A pak jej Marjory tak rozlobila! Její nové chování jej mátl a nedovedl si pomoci, musil i je obdivovat. Bylo mu, jakoby byl poznal krásného anděla, s hrdou a tichou duší a ačkoliv cítil, že by se trochu divně hodila do jeho zvláštního života, přece jen toužil nazývati ji svou. Podobně jako muž, který až dosud žil mezi stíny a náhle spatřil slunce, tak i on byl pln smutku a současně zvláštní rozkoše.

V příštích dnech upadal z jednoho vzrušení do druhého. Brzy hledal oporu ve svém vlastním rozhodnutí a brzy zase pohrdal svou zbabělou opatrností. Prvnější však bylo bližší jeho srdci a převládalo proto v jeho úvahách. To druhé vybuchlo občas a za takových chvil zapomínal pak na všechny ohledy a potuloval se po domě, v zahradě a v lesích jako člověk, trpící nesmiřitelnou lítostí. Proto se rozhodl, že své trápení musí nějak ukončit.

A tak jednoho letního krásného večera oblékl své nejlepší šaty, vzal do ruky hůl a vydal se do údolí, kráčeje podél řeky. Jakmile dospěl k tomuto rozhodnutí,

16 Vilém ze mlýna

nabyl opět svého původního duševního klidu a radoval se z krásného počasí a okolí bez nejmenšího neklidu nebo nedočkavosti. Bylo mu skoro lhostejno jak vše dopadne, vyslyší-li jej dívka, bude-li si ji moci vzít, což snad, jak nyní doufal, bude přece jen nejlepší. Odmítne-li jej však, ví, že učinil vše, co bylo v jeho moci a pak může v budoucnu žiti opět svým starým způsobem s klidným svědomím. Celkem doufal, že bude odmítnut. Ale když uviděl červenou střechu pod kterou bydli, znovu se upřímně zastyděl za sebe a za svou nerozhodnost.

Zdálo se, že Marjory ho ráda vidí, neboť mu podala ruku a srdečně ho uvítala.

„Přemýšlel jsem o našem sňatku,“ začal.

„Já také,“ odvětila, „a čím dále tím více si vás vážím pro moudrost, kterou jste nedávno projevil. Pochopil jste mne lépe, než já chápala sama sebe. Nyní jsem si již naprosto jista, že vše je takto v pořádku a že je to tak dobře.“

„Ale zároveň,“ počal Vilém opět nesměle.

„Jste asi unaven,“ přerušila ho dívka. „Sedněte si a dovolte mi, abych vám nabídla sklenku vína. Odpoledne bylo tak chladné a nechci, abyste pro svou návštěvu nachladí a onemocněl. Musíte k nám chodit častěji, alespoň jednou týdně, ovšem budete-li mít dosti času. Ráda vidím své přátele.“

„Dobrá,“ pomyslel si Vilém, „zdá se, že jsem měl přece jenom pravdu.“

Ztrávil s ní pěknou hodinku a vrátil se domů v nejlepší náladě. Za krátký čas přestal se obírat celou tou věcí.

Asi tři léta pokračovaly styky Viléma s Marjory tímto způsobem. Dvojice vídávala se jednou týdně aniž spolu kdy vyměnila jediné zamilované slovo. A po celou tu dobu byl Vilém přesvědčen, že je tak šťasten, jak jen vůbec může být. Tyto návštěvy staly se mu nepostradatelnou rozkoší a často urazil polovinu cesty k farářovu domu a opět se vrátil, jako by si chtěl zvýšiti chuť. Silnice tvořila jistou zatačku, z níž bylo možno zahlédnout špičku kostelní věže, zasazenou v úzké šterbině dlouhého údolí mezi táhnoucími se svahy borového lesa, s trojhranným kusem planiny v pozadí. Na tom místě mladý muž často sedával před návratem domů. Venkované, kteří si navykli vídati ho tam za večera, nazvali proto to místo „Koutek Viléma ze mlýna“.

Na konci třetího roku provdala se však Marjory za jiného. Vilém vpravil se hrdinně ve svůj osud a často říkával, že při své nedostatečné znalosti žen jednal přece jenom správně, když si ji nevzal sám před třemi lety. Sama zřejmě neví co chce i přes své obyčejně tak rozhodné chování a je právě lak nestálá jako všechny

ostatní. Ba vyslovil se, že si může blahopřáti, že tak lehce z toho vyvázl a že nyní cítí zvýšenou úctu k vlastní moudrosti. Ve svém nitru trápil se však po několik měsíců, takže k údivu celého hostinského personálu zhubl.

Asi za rok po dívčině sňatku byl Vilém jednou pozdě v noci probuzen klusáním cválajících koní, a kteří zarazili před jeho domem. Pak následovalo prudké zaklepání na domovní dveře. Otevřel okno svého pokoje a spatřil sluhu sedícího na koni a vetloucího jiného za uzdu. Muž mu vyřizoval, aby si co nejvíce pospíšil a jel s ním, že Marjory umírá a velmi ho prosí, aby k ní přijel. Vilém nebyl dobrým jezdcem a mohl jeti proto jen pomalu, zatím co ubohá Marjory byla blízka už svého konce nežli dorazil na místo. Ale přece jen ještě spolu vyměnili několik slov a on pak seděl na pelesti jejího lože a velmi hořce plakal, když vydechla naposled.

III.

SMRT

Rok za rokem ubíhal za velkým změn a bouří ve městech. Přišly vzpoury, potlačené v krvi a války, za nichž vítězství střídavě se klonilo k té či oné straně. Hvězdáři objevovali nové světy a dávali jim nová jména, v divadlech stihalo jedno představení druhé, lidé se rodili a umírali, všude prostě vládl rušný život.

Ve Vilémově údolí však jen vítr a střídající se roční doby byly jediným tvůrcem pozoruhodnějších změn. Ryby pluly dále proti proudu, ptáci vznášeli se ve vzduchu, vrcholky borovic šuměly pod hvězdami a na to všechno klidně shlížely mohutné hory, právě tak, jako dříve. Vilém přecházel z místa na místo a pečoval o svůj hostinec, až sníh začal houstnouti na jeho hlavě. Jeho srdce bylo však stále silné a mladé. Při chůzi se sice už poněkud nakláněl, ale jeho krok byl přece jenom stále pružný a jeho svalnaté ruce tiskly pravice všech lidí upřímně a silně. Tvář sice pokrývaly vrásky, ale byly to takové vrásky, kterých člověk nabývá na svěžím vzduchu a které, díváme-li se na ně pozorněji, vznikly jen pod vlivem slunečních paprsků. Takové vrásky zvyšují pravidelně hloupý vzhled s hloupou tváří, ale muži jako byl Vilém, muži s tak jasnýma očima a usměvavými ústy, dodávaly jen nového kouzla, ukazující na volný a prostý život.

Jeho řeč byla plna moudrosti. Měl rád společnost svých přátel a oni zase měli rádi jeho. Když bylo údolí v sezoně plné turistů, noce ve Vilémově besídce zvučely veselím. Jeho náhledům, které s počátku byly pokládány za podivínské, dostalo se časem dokonce i obdivu učenců z měst a vysokých škol. Měl proto velmi krásné stáří a jeho sláva denně vzrůstala. Pronikla až do města na planinu a mladí muži, kteří strávili léto ve Vilémově údolí, bavili se v kavárnách o Vilémovi ze mlýna a o jeho drsné filosofii. Dostalo se mu přčetných pozvání, ale nepřijal ani jedno. Pokaždé potřásl hlavou a usmál se úsměvem plným hluboké významnosti.

„Přicházíte pozdě,“ odpovídal, „jsem už mrtvý muž. Dávno jsem již žil a zemřel. Před padesáti lety byli byste mne naplnili nesmírnou radostí, ale teď se o mne marně pokoušíte. Ale to je vlastně smysl dlouhého života, aby člověk přestal

na něm viset.“ A obvyčejně ještě dodával: „Jediný rozdíl mezi dlouhým životem a dobrým obědem je ten, že při obědě přijdou sladkosti až na konec. Když jsem byl ještě mlád, byl jsem často na rozpacích a nevěděl jsem přesně, jsem-li snad já nebo život sám hoden pozornějšího studia. Teď již vím, že jsem to já a proto se přidržuji svého názoru.“

Nikdy neprojevil nějakou známku slabosti. Zůstával pevným a klidným až do konce. Lidé si však povšimli, že již tak mnoho nemluví a že spíše naslouchá jiným v příjemném a soucitném mlčení. Promluvil-li však, projevoval neobvyčejnou znalost věcí. Rád vypil sklenku dobrého vína, nejraději po západu slunce na vrcholku vyvýšeniny, nebo pozdě v noci za svitu hvězd ve své besídce.

Jedné noci, když mu už bylo dvaasedmdesát let, probudil se na loži s takovou tělesnou a duševní únavou, že vstal, oblékl se a šel do besídky. Vůkol panovala hluboká temnota, nejasněna ani jedinou hvězdou. Řeka hučela a vlhké lesy a louky plnily vzduch silnou vůní. Ve dne hřmělo a zdálo se, že příští den přijde bouře zase. Byla to temná a příšerná noc pro sedmdesátiletého starce. Zda snad to bylo počasím, nebo ospalostí, či zda snad slabá horečka probíhala jeho žilami, nesčíslné vzrušující vzpomínky přicházely na Viléma. Jeho dětství, noc s oním tlustým mladíkem, smrt jeho pěstounů, letní den prožitý s Marjory a jiné ty drobné příhody, které jiným připadají tak nepatrnými ač přece jen jsou podstatou života, věci viděné, slova slyšená, nepochopené pohledy, to vše vyrojilo se ze svých úkrytů dávno zapomenutých a upoutalo jeho pozornost. I mrtví dleli po jeho boku a nejenže brali podíl na všech těch obrazech, jež byly promítány v jeho mozku, ale vzrušovali i jeho tělesné smysly, jak se často stává v živých snech. Tlustý mladík opíral se loktem o stůl, Marjory přišla a odešla se zástěrkou pluou květin, slyšel starého faráře, jak vyklepává popel ze své dýmky a čistí si hlučně nos. Proud jeho vzpomínek se přibližoval a vzdaloval. Chvillemi podřimoval a chvílemi seděl bdící a divil se sám sobě. Ale když nastala půlnoc, byl polekán hlasem mrtvého mlynáře volajícího jej, aby vyšel z domu, jak sám činíval před příchodem nového hosta. Přelud byl tak dokonalý, že Vilém vyskočil ze židle a když pozorně naslouchal, rozeznal ještě jiný zvuk kromě hučení řeky a zvonění v uších. Podobal se dusotu koňských kopyt a řinčení postrojů jakoby nějaký povoz s netrpělivým koněm blížil se po cestě ke bráně jeho hostince. Myšlenka, že by někdo přijel v tak pozdní hodinu skalnatým a nebezpečným průsmykem, připadala mu pošetilá. Vilém ji proto v zápětí zavrhl a usedl znovu na židli. Spánek snesl se na jeho víčka jako proudící voda. Byl však

znovu vyburcován voláním mrtvého mlynáře, hlasem slabším a duchovitějším než prve a znovu zaslechl hrčení povozu na cestě. Třikráte opakoval se týž sen a táž domněnka až posléze, sám sobě se vysmívaje pro svou nervosu, šel ke vratům, aby uklidnil svůj nepokoj.

Vrata nebyla od besídky příliš daleko, ale cesta přece trvala Vilémovi dosti dlouho. Při tom se mu zdálo, jakoby se mrtví shlukli kolem něho, sledující každý jeho krok. Náhle byl překvapen omamně sladkou vůní vanilky, jakoby zahrada byla jí hustě osázená. Dusná a vlhká noc byla touto vůní přesycena. Vanilka byla oblíbenou květinou nebohé

Marjory a po její smrti nebyla zahrada nikdy touto květinou osázena.

„Zdá se opravdu, že ztrácím rozum,“ pomyslně si. „Nebohá Marjory a její vanilka.“

V zápětí upřel zrak na okno kdysi jejího pokoje. Byl-li vsak zaražen předtím, teď se poděsil teprve, neboť pokoj byl osvětlen a jeho okno tvořilo v temnotě daleko viditelnou rudou skvrnu. Cíp záclonky byl nadzdvížen a opět spuštěn, jako oné noci, když stál na nádvoří volaje ve své nerozhodnosti hvězdy o pomoc. Tato iluze trvala sice jen necelou vteřinu, ale přece ho jakoby omráčila, takže si třel oči a díval se na obrysy domu. Zatím co tak stál, ozval se znovu onen podivný hluk na cestě. A když se obrátil, spatřil jakéhosi cizince, který se k němu zvolna blížil. Na cestě za ním rýsovaly se slabé obrysy velkého kočáru, nad nímž několik velkých jedlí pokyvovalo vážně hlavami.

„Pan Vilém?“ otázal se nově příchozí krátkým a vojenským způsobem.

„Ano, pane,“ zněla Vilémova odpověď, „čím vám mohu posloužit?“

„Slyšel jsem již mnoho o vás, pane Viléme,“ děl nový host, „všude se o vás mluví a všichni vaši známi vás jednomyslně chválí. A ačkoliv mám plné ruce práce, přece jen bych si rád s vámi vypil sklenku vína ve vaší besídce.“

Vilém zavedl hosta do besídky, rozžal lampu a otevřel jednu láhev. Uvykl již takovým lichotivým návštěvám a neočekával nic nového od tohoto hosta, maje na mysli čelná zklamání, kterých zažil dost a dost za podobných příležitostí. Jakýsi zvláštní mrak dusil jeho duši i mozek a bránil mu v přemýšlení. Pohyboval se jako ve snu a zdálo se mu, že lampá sama se rozžala a láhev odzátkovala a to vše s lehkostí myšlenky. Přes to byl zvědav, jak asi jeho host vypadá a marně pokoušel se vrhnouti světlo na jeho tvář. Buď zacházel neobratně s lampou nebo měl zakalený zrak, ale neviděl prostě nic jiného, než tenký stín u stolu naproti sobě. Díval se na tento stín a čistil si brýle a jakási cizota a zvláštní chlad ho

22 Vilém ze mlýna

ovanul. Rozrušovalo ho hluboké mlčení a kromě tepu srdce neslyšel teď nic jiného. Ba ani hukot řeky.

„Na vaše zdraví,“ řekl drsně cizinec.

„Ať slouží i vám!“ odvětil Vilém, usrkávaje ze své sklenice. A při tom se mu zdálo, že víno má nějakou trpce nepřijemnou chuť.

„Bylo mi řečeno, že jste muž kladných názorů,“ pokračoval cizinec.

Vilém odpověděl jen spokojeným úsměvem a jemným pokynem hlavy.

„Já jsem jím také,“ pokračoval druhý, „a naskytne-li se mi příležitost zkřížití plány jiných lidí. cítím se velmi spokojeným. Nechci, aby kromě mne byl na světě jiný člověk kladných názorů. Zkřížil jsem plány králů, generálů i jiných slavných mužů. A co byste řekl tomu, kdybych zkřížil i vaše?“

Vilém měl již na jazyku ostrou odpověď, ale zdvořilost starého hostinského v něm zvítězila.

Upustil od svého úmyslu a odpověděl jenom zdvořilým pokynem ruky.

„Přišel jsem jen proto/4 pravil posléze cizinec. ..A kdybych k vám necítil zvláštní úctu, neztrácel bych o tom mnoho slov. Zdá se, že jste hrdým na to, že jste zůstal v tomto kraji. Chcete se držeti svého hostince. Já si však přeji, abyste jel se mnou na výlet v mém kočáře. A ještě dříve, než vyprázdníme tuto láhev, vyhovíte mému přání.⁶⁴

„To by bylo věru velmi podivné/4 odpověděl Vilém tiše se usmívaje. „Můj bože, vždyť jsem se zde zakořenil jako starý dub a sám ďábel by mne odtud nedostal. A protože pozoruji, že jste velmi zábavný starý pán, navrhuji vám, abyste se mnou vyprázdnil ještě jednu láhev.“

Mlha, která se neustále vznášela nad očima Vilémovými dále houstla, ale přece při tom cítil ostrý cizincův pohled.

„Nesmíte se domnívati,“ vybuchl náhle jako v horečce a takovým způsobem, který překvapil jeho samého, „že jsem pecivál a že se bojím světa. Bůh ví, že jsem tím životem unaven. Nastane-li doba k delší cestě, než o jaké hovoříte, tu budu dokonale připraven.“

Cizinec vyprázdnil svou sklenici a odhodil ji od sebe. Pohlédl k zemi, opřel se o stůl a dotekl se jedním prstem Vilémovy paže.

„Doba ta nastala,“ pravil slavnostně.

Ošklivá studená zima proběhla místem, kterého se dotekl. Jeho hlas byl zastřený a děsivý a vzbudil zvláštní ozvěnu v srdci hostitele.

„Prosím za prominutí,“ zašeptal omluvně Vilém. „Co tím chcete říci?“

„Podívejte se na mne a poznáte, že se vám zrak kalí. Zdvihněte ruku. Je těžká jako ruka mrtvého. To zde je vaše poslední láhev vína, pane Viléme, a vaše poslední noc na zemi.“

„Jste snad lékařem?“ otázal se Vilém všecek se chvěje.

„Ano, a to nejlepším, jaký kdy byl,“ odvětil druhý, „neboť léčím jak tělo tak i duši jedním a týmž předpisem. Odnáším s sebou všecku bolest a odpouštím všechny hříchy. Kdekoliv moji pacienti zbloudili, všude vyhlazují všechny zápletky a vracím jim opět volnost.“

„Nemám vás zapotřebí,“ pravil Vilém.

„Každému přijde jednou tato doba, pane Viléme,“ odvětil. „Vám, poněvadž jste byl opatrný a trpělivý, nastala dosti pozdě, takže jste měl dosti času se na to připravit. Poznal jste vše, co se dalo poznati a svých dnů jste plně využil. Teď však nastal všemu konec a musíte proto nyní vstáti a jíti se mnou.“

„Jste zvláštní lékař,“ pravil Vilém, pohlížeje pevně na svého hosta.

„Jsem přírodní zákon,“ odvětil cizinec, „a lidé mi říkají Smrt.“

„Proč jste mi to neřekl hned při mém příchodu?“ zvolal Vilém. „Čekal jsem na vás po všechna ta léta. Podejte mi ruku a buďte mi vítán.“

„Opřete se o mne, pravil cizinec, „neboť síla vás opouští. Opřete se o mne tak, jak toho budete mít zapotřebí. Ačkoliv jsem stár, přece jen jsem silen. Máme jen tři kroky k mému kočáru a pak všechny vaše starosti rázem se skončí.“

„Toužil jsem po vás, Viléme,“ dodal, „jako byste byl mým vlastním synem. A ze všech mužů, které jsem již odvedl s sebou, přišel jsem si nejraději pro vás. Jsem drsný a občas na první pohled lekám lidi, ale jsem dobrým přítelem takových, jako jste vy.“

„Od té doby, co jsem ztratil Marjory,“ odvětil Vilém, „jste mým jediným přítelem, na nějž jsem čekal. Říkám vám to upřímně jako před bohem.“

Pak dvojice zavěšena do sebe přešla nádvoří. Vtom okamžiku probudil se jeden ze sluhů a než opět usnul, zaslechl dusot koňských kopyt. Po celou noc vál přes údolí sladký silný vítr, který přicházel až na planinu. A když se lidé ráno probudili, shledali, že Vilém ze mlýna vydal se na svou poslední cestu.